Autors un internets

Vairākiem dažāda vecuma, darbības jomas un pieredzes autoriem uzdevām trīs jautājumus:

1. Kā jūs raksturotu interneta kā vides, kurā atrodami jūsu darbi, un autora attiecības – vai uzskatāt internetu par autoram labvēlīgu vidi?
2. Vai jūsu darbi ir sastopami internetā? Vai vienmēr tie ir ievietoti, norādot jūsu vārdu, vai jūs par to saņemat atlīdzību?
3. Kas jūs attur vai arī kādi apsvērumi veicina jūsu vēlmi publiskot savus darbus internetā?

FOTO – SANDRIS KRŪMIŅŠ

Ērika Bērziņa,

dzejniece, doktorantūrā pētījusi latviešu literatūru internetā

1. Tā kā esmu arī akadēmiski pētījusi latviešu literatūru internetā, pirms gadiem pieciem biju pilnīgi pārliecināta, ka internets uz jaunāko latviešu literatūru var iedarboties tikai un vienīgi pozitīvi. Arguments, kāpēc mans viedoklis bija tieši tāds, bija plašā darbu pieejamība, kas īpaši izdevīga jaunajiem autoriem, kuri nav publicēti cita veida medijos. Noteicoša bija samērā vienkārši gūstamā publicitāte un pieejamība, kā arī tas, ka šos darbus var uzreiz komentēt. No otras puses – tas, ka autors neko nesaņem, ir šīs publicitātes maksa. Tas gan vairāk attiecināms uz periodu, kad literatūra tikko parādījās internetā. Šis process vēl joprojām ir pietiekami jauns. Kopš pirmajām latviešu literatūras lapām internetā ir pagājuši kādi desmit gadi.

Internets bija jauns, negaidīts un vilinošs. Nozīmīgs bija arī multimediju aspekts, kas ir raksturīgs šai videi. Vienīgais autors, kas sākotnēji spēles un multimediju elementus veiksmīgi izmantoja, ir Pauls Bankovskis. Viņš ir pirmās internetā pieejamās elektroniskās grāmatas autors. Grāmatai "Padomju Latvijas sieviete" eksistēja elektroniskā versija, kas bija pieejama bez maksas, lasītājam tika piedāvāts arī nosacīts licences līgums, ka lasītājs šo iespēju neizmantos ļaunprātīgi.

Kas šajā procesā ir negatīvs – ko es redzu tagad – nu jau internets ir tekstu pārpludināts, bet to kvalitāte ir ļoti jāizvērtē. Proporcionāli kvalitatīvi teksti ir tikai kādi 10 % no visu tekstu apjoma. Otrs aspekts ir tas, ka tūlītējā atgriezeniskā saite komentāru formā, kas nebūt neaizstāj recenziju, ir kļuvusi pavirša. Protams, būtisks ir arī autortiesību jautājums.

2. Jā, mani darbi ir šur tur sastopami. Ja es tos esmu ievietojusi pati, tie, protams, parādās ar manu vārdu. Atzīšos, ka laiku pa laikam ierakstu savu vārdu *google* meklētājā un pārbaudu, kas ar manu vārdu atrodams tīklā. Nekādus nepatīkamus pārsteigumus atradusi neesmu.

Arī pati esmu veidojusi "Latviešu Literatūras Elektronisko Krātuvi" un *textilu* (www.textils.lv) , tās gan jau ļoti ilgi vairs nav aktīvas mājas lapas, lai gan saglabātās versijas vēl redzamas.

Nekad mūžā neesmu saņēmusi atlīdzību par saviem darbiem internetā. *Textilu* veidojot, nosaciti darbojos šim procesam no otras puses kā projektu vaditāja, nevis autore. Mans mērķis bija, lai internetā būtu pieejama kvalitatīva jaunākā literatūra. Viss tika publicēts, vienojoties ar autoriem arī par to, ka darbi tiks ievietoti bez maksas, jo mums nebija līdzekļu.

3. Es vairs netiecos publicēt savus darbus internetā, vienīgā vieta ir dienasgrāmata portālā www.draugiem.lv , kur reizēm publicēju savus jaunākos dzejoļus, nekur plašāk internetā tos publicēt nevēlos. Mana personiskā attieksme pret internetu un šādu darbu pasniegšanas formu ir mainījusies. Labāk, lai pirmā darba prezentācija ir autora lasījums klausītājam, nevis anonīma un haotiska vide, man nav vajadzīgi anonīmi komentāri. Esmu atgriezusies pie tradicionālākām darbu prezentēšanas formām. Tas ir ļoti personīgi.

FOTO – GUNĀRS JANAITIS

Māra Zālīte,

dzejniece un dramaturģe

1. Attiecības starp autoru un interneta vidi ir nenovēršamas un neizbēgamas, bet par labvēlīgām es tās gan nesauktu, jo tīmekli ļaudis mēdz izbaudīt anonīmos ļaunvēlības priekus. Pagaidām internets attiecībā uz autoru man rādās kā sliktais plantators. Tas izmanto viņa darbu, nebaro (respektīvi – nemaksā) un turklāt vēl sit ar pletni. Pēdējais attiecas uz komentāriem, kas tiek adresēti autoriem un viņu darbiem.

2. Jā, manu darbu tīmekli ir diezgan daudz. Vārds parasti ir minēts, lai gan īpaši tam līdzi nesekoju. Atlīdzību es nesaņemu, jo vienīgi ar Aināra Zelča internetgrāmatnīcu "Eraksti" man ir ligums par lugu "Margarēta". Ja atmiņa nevilj, es to ļāvu ievietot bez atlīdzības. Mani darbi visplašāk pieejami ir manā mājas lapā. Tā gan ir drusku iesūnojusi, jo labu laiku nav papildināta. Ir diezgan daudz tulkojumu vācvalodīgajā Matiasa Knolla lapā. Tā vispār ir labs paraugs lietderīgai un no autortiesību viedokļa korektai literatūras lapai.

3. Vēlme ir, lai darbi būtu pieejami, pirmkārt, skolēniem un studentiem. Ne tikai darbi, bet arī informācija par autoru. Mājas lapu veidojot, tas bija galvenais stimuls, jo apnika un trūkst laika atbildēt uz vēstulēm, piemēram, – kādi jūsu darbi tulkoti angļu valodā? Vai – kurā gadā jūs uzrakstījāt to un to? Otrkārt, ļoti svarīga ir informācija un tekstu paraugi svešvalodās. To es iemācijos no ārzemju kolēģiem, kas parasti brīnās – ko, tev nav mājas lapas? Kā lai es par tevi vairāk uzzinu? Ar tīmekli kā literāru tekstu krātuvi ir un būs jārēķinās. Kā teiktu Māris Čaklais – "vai tu negribi vai gribi".

FOTO – SERGEJS MEDVEDEVS

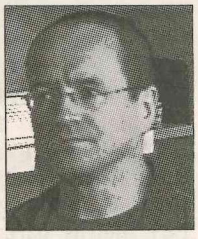
Ingars Gusāns,

dziesmu autors un grupas "Borowa MC" solists

1. Es internetu neuztveru viennozīmīgi. No vienas puses – mūsdienās tas ir viens no populārākajiem, ja ne populārākais informācijas izplatīšanas veids, kas ļauj cerēt uz to, ka man ir reklāma un manu darbu iepazīs lielāka auditorija, un par to es noteikti priecājos. No otras puses – tā ir iespēja bieži vien iegūt bezmaksas informāciju, skaņdarbus utt., kas autoram savukārt ir neizdevīgi, jo tā tiek pārkāptas autora tiesības un netiek samaksāta autoratlīdzība.

2. Jā, mani darbi sastopami internetā. Tur, kur tie ir ievietoti grupas mājas lapās vai internetveikalos www.doremi.lv, www.boms.lv, tur viss ir kārtībā, jo es no tiem ar AKKA/LAA starpniecību saņemu autoratlīdzību. Savukārt DC++ hubos mani mūzikas faili tiek izmantoti bez autoratlīdzības maksāšanas.

3. Ņemot vērā to, ka Latvijas mērogiem maksas lejupielāde nekad īpaši nenesīs ienākumus, es, protams, priecāšos par autoratlīdzību un par to, ka praktiski visur tagad mēģina panākt autoratlīdzības maksāšanu, bet arī neraudāšu, ja kāds izmantos manu skaņdarbu pa brīvu (visus jau neizkontrolēs), jo tā ir atpazīstamība, ko var sniegt mana skaņdarba izmantojums, tas varbūt liks klausītājam nopirkt visu BOROWA MC disku. Līdz ar to esmu par skaņdarbu publicēšanu internetā, jo mūzika man ir hobijs, tas nav galvenais iztikas avots. Pieļauju, ja autoratlīdzība būtu vienīgais ienākumu avots, tad mana attieksme pret to visu noteikti kļūtu stingrāka.

FOTO – IVETA RATINIKA

Valdis Muktupāvels,

muzikologs un komponists

1. Atsevišķi fragmenti no maniem darbiem atrodami mūzikas ierakstu izdevniecības "Upe" mājas lapā www.upe.parks.lv kā informatīvs materiāls, un domāju, ka tas palīdz pārdot diskus. Tas ir labi autoram.

2. Mani darbi pilnā apjomā internetā nav (vismaz man tā šķiet) atrodami. Vai visos gadījumos mans vārds ir norādīts, tas ir īpaši jāpapēta. No pārdotajiem diskiem man tiek savs procentiņš, bet ne no tā, ka mūzikas fragmenti ievietoti internetā.

3. Dabiska ir autoru vēlme veicināt savu atpazīstamību, turklāt, ar interneta starpniecību šo veicināšanu var veikt globālā mērogā.

FOTO – ANDREJS STROKINS

Juris Petraškevics,

grafiķis

1. Internets ir visplašākā informatīvā vide. Domāju, ka autoram tā ir izdevīga, jo ļauj sniegt informāciju par sevi. Vizuālās mākslas darbus iespējams ievietot pietiekami zemā rezolūcijā, lai tos varētu labi apskatīt, bet nevarētu izmantot publicēšanai. Kaut gan autors nav pasargāts no darbu foto ieskenēšanas un izplatīšanas poligrāfijai derīgā izmērā. Īpaši tas attiecināms uz fotogrāfijām, performancēm, objektiem, skulptūrām, vides mākslu.

2. Mani darbi internetā sastopami nedaudz – lielākoties tie izdevumi, ko esmu veidojis un kurus izdevējs ievietojis savā mājas lapā kā informāciju. Pie tiem mans vārds ir norādīts. Pašam nav mājas lapas, tādēļ citiem radošiem darbiem nevajadzētu būt pārstāvētiem. Vismaz atļauju tam neesmu devis. Autoratlīdzību par darbiem internetā nesaņemu.

3. Mana darba specifika šobrīd prasa ievietot darbus internetā tikai informatīvā nolūkā. Viena no problēmām, kas arī attur no plašāka radošā darba atspoguļojuma, ir iespējamā brīvā un nekontrolētā ideju *aizņemšanās*.